

ПРИЧА КОЈА СА ЦИЉЕМ ЛУТА

Информатички гуру, фамозни господин Бил Гејтс, познато је, у сектору за иновације у Microsoft-у упошљава креативце, изриком, до двадесет и „кусур“ година. Чим премаше ту старосну границу, исти бивају распоређени по осталим секторима, а на њихово се мјесто доводи „свјежа крв“. Са ког разлога? Зато што, мисли Гејтс, само тако млади људи могу да изнедре довољно креативну и довољно нову идеју. Уколико прихватимо ону максиму да правила заправо и постоје да би се могла оповргнути, онда се ја усуђујем да Гејтсовој претпоставци у контрапосту претпоставим појаву господина Тихомира Левајца.

Од романа „Јопе суданија“, преко сјајног „Одсјаја духа“ и кратког романа „Осмех“, Тихомир Левајца не престаје да нас изненађује ванредно оригиналним, посве аутохтоним иновативним захватима. У том смислу, неће никако наша очекивања „изневјерити“ нити књига (у рукопису) „Прича која лута свиетом“. Још једном Левајца испољава бриљантну, виспрену и прогресивну идеју. Још једном је измамио мој читалачки (унутарњи) осмијех и још једном ме изненадио, премда га сасвим добрано познајем као аутора. Ризикујући да ћу овим, можда, и прећи границу пристojности, ипак ћу рећи ово: није уобичајено да аутор у седамдесет и трећој години живота показује такву инвентивност и такву иновативност, и то – из књиге у књигу, константно! Погледајмо, дакле, шта је Левајца учинио овога пута.

Написао је књигу коју чини једна једина прича!

Кратка!

Четири, којих, или пет страница!

Но, каква прича?!

Написана у епистоларном облику, она почиње оваквом сугестивном и ултимативном реченицом:

„Свети оче, мада вам се јављам тек сада, јављам вам се за свагда.“

Горан Петровић свој бриљантни роман „Ситничарница код срећне руке“ започиње овако: „Била је то реченица на српском. Као и друга, уосталом...Штампана ћиричним писменима.“ Ово је, пак, реченица на хрватском („Као и друга, уосталом“!), писана латиничним писменима. Ту причу-писмо из луднице, из санаторијума, пише бивша учитељица „Народне пучке школе“ у Шарговцу, католкиња, а упућује је папи Јовану Павлу II који је јуна 2003. године дошао у Бању Луку да блаженим прогласи лаика, Ивана Мерца, на Петрићевцу, на мјесту на којем је 6. фебруара 1942. године фратар петрићевачког самостана, фра Вјекослав Филиповић, са својом сабраћом и својим сарадницима у злодјелу донио одлуку да се изврши покољ српског живља у околним селима Дркулић, Мотике и Шарговац. Том је приликом, у крвавом пиру, поклано, побијено и измасакрирано 2298 српских страдалника, међу којима и невина дјечица, ученици школе у Шарговцу.

Већ самом оваквом „поставком“ Левајца ствари „изврће на поставу“, што ме неодољиво подсећа на Пекићев роман „Беснило“ у којем др John Hamilton, дошавши на аеродром-карантин, ствари поставља овако: „Бесни смо ми. Они су само болесни.“ И уистину, овдје сусрећемо потпуно исту ситуацију: луда, умоболна жена „здравима“ упућује писмо које доводи у питање постојећи поредак ствари и постојећу подјелу улога. Ко је ту луд? Шта је нездраво? А шта је здраво? Да ли су

здрави они изван луднице или она која је тамо затворена? Ко је релативизовао једини могући систем вриједности?

Памти несрећна жена сваки детаљ и свако име, сваки датум и сваку бројку и сваки стравични детаљ тог бестијалног злочина, али сами кулминативни врх, сама ужарена жижа њеног худог удеса наводи се у овом, терминалном и потресном фрагменту „писма“:

„Свети оче, кад сам доживила ту част да полудим, све је готово било. Али нисам ја полудила што нисам могла да носим слике које су се у мојој сузи непрестано огледале, што сам видјела сцене које са човјека перу све пролазно и са великом енергијом сугерирају смисао и бесмисао живота, него сам скренула тада када ме је после масакра људски накот натјерао да у Главни именик, који се преобратио у Крвави прозивник, поред имена сваког закланог дјетета напишем да је оно умрло природном смрћу 7. вељаче 1942. године.“

„Кад сам доживила ту част да полудим...“ У тако „нормалном“, у тако „здравомислећем“ свијету част је, дакле, госпођи била да полуди. С правом. Ова прича управо и отвара питање части и друга, многа, шкакљива питања.

Многи се, сасвим сигурно, међу вама, већ упитао како је могуће начинити књигу од пет или нешто више страница. Е, ту се враћамо на полазишну тачку овог промишљања – на Левајчеву иновативност. Он је, наиме, причу дао превести на десетак свјетских језика и тиме без остатка, неупитно, постигао задатак који је већ унапријед био задат њеним насловом. Ова прича на тај начин дословно лута свијетом. Ова прича, испричана на уста полудјеле шарговачке учитељице – надале уистину бива испричана „за свагда“; са закашњењем – да, али „за свагда“. Чак и када склопите корице те будуће књиге, и тако затворена, Левајчева ће прича унутар књиге путовати из језика у језик. Зашто? Јер нема смираја за њу. То је једна од оних прича које се морају обзнанити свијету, једна од оних прича које морају бити испричане! Тин би рекао:

О Боже, жеже твоја ријеч
и тијесно јој је у грлу,
и жељна је да завапи.

Та бесједа је ломача
и дужан сам је викнути...

И премда никако нисам склон довођењу у везу сакралног и профаног, мада страх Божји и nelaгоду осјећам када се усудим да начиним неку паралелу између тога двога, мораћу рећи како ме опсједају двије библијске асоцијације када промишљам о овом Левајчевом рукопису. Навешћу их, усуђујем се, сада, без намјере да ишта експлицирам или да повлачим икакве паралеле и било шта са било чиме доводим у везу:

Прва асоцијација је Старозавјетна. У Првој књизи Мојсијевој, Господ након братоубиства пита Кајина: „Гдје ти је брат Авел?“, а овај му осорно одвраћа: „Не знам; зар сам ја чувар брата својега?“ Тада му Господ говори: „Шта учини! Глас крви брата твојега виче са земље к мени.“

Друга је Новозавјетна, и навешћу је у цијелости: „А кад дође Педесетница, сви су били на истом мјесту. И одједном наста хука са неба као кад дува силан вјетар, те испуни сву кућу у којој су сједјели. И показаше им се језици који се раздијелише, као да су од ватре, па се на сваког од њих постави по један. Тада се сви испунише Духом Светим, па почеше говорити другим језицима – како им је Дух давао да говоре.“ (Дјела апостолска, 2,1-4)

Мирко Вуковић